

ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТСТВА В УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЯХ НАДДНІПРЯНЩИНИ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ

У статті проаналізовано дослідження сучасною вітчизняною історіографією діяльності студентів в українських політичних партіях Наддніпрянщини у період 1900 – початок 1917 років. Окреслено процеси, що впливають на стан наукової розробки проблеми.

Аналіз подій української історії початку ХХІ ст. вже сьогодні дає підстави говорити про збільшення впливу суспільства України на вирішення найважливіших державних питань. Однією з таких сил, що виступає як дієвий фактор суспільно-політичних змін, стала молодь, і перш за все, студентство. Це, в свою чергу, призвело до зростання кількості наукових досліджень, присвячених вивченню цієї специфічної соціальної групи. Але для цілісного розуміння будь-якого явища потрібно вивчити історію його розвитку.

Однією з актуальних проблем для вивчення історії суспільної активності студіюючої молоді України стали події в Наддніпрянщині початку ХХ ст., коли студентство перетворилося на частину суспільства, яка відіграла ключову роль у формуванні та розвитку національної партійної системи.

Проблема політичного руху Наддніпрянської України неодноразово вивчалася у різних ракурсах вже з перших років ХХ ст. Автори, які торкалися цієї тематики, переважно були не професійними істориками, а політичними діячами, прихильниками або членами тієї чи іншої партії. Зрозуміло, що часто їх праці мали суб'єктивний характер відносно опонентів і своєї політичної сили, спостерігалась ідеалізація окремих подій, процесів чи особистостей [1, 2, 3]. Різні за жанром та якістю, з мінімальною

фактологічною насиченістю, ці публікації ввели до наукового обігу важливий теоретичний і фактичний матеріал, що створило підґрунтя для дослідження ролі студентства у діяльності українських політичних партій Наддніпрянщини на наступних етапах розвитку історіографії.

Беззаперечними лідерами в даному процесі є представники української історичної науки, в тому числі, й діаспори. Однак, специфіка досліджень сучасної діаспори полягає у її поступовому переході і концентрації уваги на питаннях теоретичного, концептуального, методологічного рівня. На це існують свої об'єктивні причини: віддаленість від архівних джерел, бажання вивести українську історичну науку із системної кризи, пов'язаної з відходом від марксистської парадигми через пошук якісно нових теоретичних підходів. Студентська проблематика залишається актуальною і в інших закордонних істориків, переважна частина яких представляє наукові та освітні установи Росії [4, 5, 6, 7, 8]. Але зазначені вище дослідження фокусують свою увагу на вузах Санкт-Петербурга, Москви, а в меншій мірі на так званих провінційних (Казань, Томск, Саратов). Серед українських переважно згадуються лише Київський, Харківський і Одеський університети. Як результат, більшість досліджень нетеоретичного характеру, присвячених вивченню студентського середовища та його активності в партійно-політичному житті Наддніпрянщини, сконцентрувались в самій Україні.

У сучасній вітчизняній історичній науці проблема вивчення участі студентства у національному партогенезі досліджена лише частково, але деякі її аспекти вже входять до кола інтересів науковців. Отже, виходячи із стану вивчення проблеми, автор ставить наступне дослідницьке завдання: проаналізувати історіографію вивчення проблеми участі студіюючої молоді в діяльності українських політичних партій Наддніпрянщини на початку ХХ ст. в сучасній українській історичній науці та виокремити перспективні напрямки її подальшого вивчення.

З кінця 80-х років ХХ ст. і, особливо, з проголошенням незалежної Української держави в 1991 р. у вітчизняній історичній науці починається процес переосмислення минулого України, її політичної історії та ролі й місця в ній студіюючої молоді, робляться спроби застосування нових елементів методологічної бази, залучаються до наукового обігу раніше невідомі джерела. Але досліджувану нами проблематику науковці майже не вивчають. Головна їх увага концентрується на глобальному переосмисленні основних елементів історії української нації [9, 10], прагненні виважено, ґрунтовно, по-новому підійти до висвітлення фактів і подій, спрощеністю у розумінні суспільно-політичних процесів, часто нехтуючи необхідною мірою критичності. Відбувається відновлення „пантеону національних героїв”, що майстерно підмінявся чи замовчувався протягом 80 років радянською владою – Б.Хмельницький, І.Мазепа, В.Липинський, М.Грушевський, М.Міхновський, С.Петлюра, Д.Донцов, В.Стус та багато інших. Ці дослідження знаменували початок нового етапу історіографічного нагромадження інформації з досліджуваної нами проблем.

Поступово з’являються роботи, присвячені політичній історії України, де лише фрагментарно висвітлюється студентська активність [11, 12, 13]. З іншого боку, їх важливість важко недооцінити, адже в них дається характеристика епохи, аналізується соціальне походження, кількісні характеристики всього національного руху, в середовищі якого формувалася політично активна молодь, що в майбутньому становитиме основу національної інтелігенції – все це значно полегшує розуміння чинників, які призвели до політичної радикалізації студіюючої молоді та переходу до нелегальної партійної діяльності.

Перші в сучасному історіографічному періоді дослідження, присвячені студентській та молодіжній проблематиці в суспільно-політичних процесах початку ХХ ст., належать О.Рафальському [14] і Т.Дацюку [15]. Особливо слід відмітити дисертаційне дослідження останнього, яке хоч і віддалено, але розглядає співвідношення „партії” - „студенти”. Проте вагомим недоліком

зазначених робіт було певне відставання в освоєнні авторами нових методологій, теоретичних підходів. Як результат, величезна увага приділена загальнореволюційним процесам, а діяльність студіюючої молоді розглядається фрагментарно.

На основі матеріалів дисертації, захищеної 1993 р. [16], та ґрунтовної джерельної бази В. Головченко видав монографічне дослідження [17], у якому під час характеристики діяльності РУП зустрічається інформація про партійних студентів-активістів О.Коваленка, Д.Антоновича, О.Назар'єва, Б.Мартоса та ін. Коротко описується діяльність Петербурзької, Ніжинської, Полтавської громад РУП-УСДРП, де основу складало студентство. Автор відмічає велике значення і вплив молоді вузів на страйковий рух у роки першої російської революції. Досить детально В.Головченко описує події на партійній конференції в липні 1909 р. у Львові.

Не поступається попередньому автору за інформативністю монографія О.Голобуцького та В.Кулика „Український політичний рух на Наддніпрянщині кінця ХІХ – початку ХХ століття”, у якій також значна увага приділяється РУП-УСДРП, частково молоді, що цікавилася національною соціал-революційною ідеологією, але, як і у попередніх дослідників, окремо діяльність студіюючої молоді не аналізується [18].

Крім того, у 1993 р. повторно видано лекції за редакцією Д.Антоновича „Українська культура”, до яких редактором перевидання С.Ульяновською зроблено додатки, зокрема, вміщена і біографія Д.Антоновича, на той час відомого лише як сина видатного історика В.Антоновича, але ще невідомого в пострадянській Україні як національного суспільно-політичного діяча та студента-активіста РУП-УСДРП [19].

Першим ґрунтовним дослідником молодіжної проблематики став В.Головенько, який зосередив свою увагу на молодіжному русі України ХХ ст. і, зокрема, на вивченні активності студіюючої молоді у діяльності українських політичних партій на початку століття. [20]. Зазначене починання органічно доповнила Н.Левицька, яка в хронологічних рамках, що

обмежуються 1907 р., цілий розділ кандидатської дисертації („Участь демократичного студентства в громадсько-політичному і національному русі”), присвятила вивченню становлення політичних структур у студентському середовищі; виділила чотири напрямки студентського руху: поміркований, консервативний, реакційний і, звичайно, радикальний, що з часом трансформувався у партійно-політичний. Автор аналізувала роль студентства у створенні першої в Наддніпрянщині політичної партії – РУП, обґрунтувала його велике значення в ідеологічній та практичній площині формування українського національного руху, але, на жаль, майже не приділила уваги аналогічним процесам у середовищі УНП, УДП, УРП, УДРП [21].

Своєрідним продовженням напрямку по вивченню значення окремих соціальних груп у суспільно-політичному житті українських земель у складі Росії кінця ХІХ – початку ХХ ст. стала монографія Л.Смолярової „Жіночий рух Наддніпрянської України другої половини ХІХ – початку ХХ ст.”, в якій, крім загальної характеристики участі жінок, в тому числі і студенток-курсисток, у зазначених вище процесах, частково висвітлюється їх участь в українських національних та загальноросійських партіях [22].

Друга половина 90-их років стала часом активізації вивчення біографічної історії видатних діячів визвольних змагань 1917-1920 років, що стало корисним для широкого розкриття предмету нашого дослідження, адже майже всі, хто досяг політичної зрілості, після подій Лютневої революції, як правило, починали свою політичну кар’єру на початку ХХ ст., будучи студентом. Зокрема, 1997 р. виходить стаття В.Солдатенка та Т.Бевз „Микола Порш – лідер українських соціал-демократів” [23]. Особливу цікавість для нас викликає її перша частина, в якій розкривається процес становлення М. Порша як особистості, деталізується здобуття ним вищої освіти та поєднання з цим процесом активної партійної роботи. Частина монографії С.Кульчицького та В.Солдатенка „Володимир Винниченко” присвячена студентським рокам Володимира Кириловича. В ній відзначається його

величезний вплив на студіюючу молодь київських вузів щодо активізації підпільної партійної роботи РУП-УСДРП [24].

Помітний внесок у біографічний напрямок зроблено В.Верстюком і Т.Осташком завдяки довіднику „Діячі Української Центральної Ради”. Там знаходимо значну кількість інформації про студентські роки та активу партійну діяльність В.Винниченка, Д.Антоновича, С.Вікула, М.Галагана, Д.Дорошенка, М.Ковалевського, А.Ніковського, М.Порша, П.Христюка, Л.Чикаленка, М.Шаповала, О.Шульгіна та ін. [25]. Зазначених авторів доповнюють розвідки присвячені іншим активним діячам суспільно-політичного життя перших десятиліть ХХ ст. Наприклад, у статті О.Рахно „Михайло Русов: віхи життя та діяльності (до 130-річчя від дня народження)” наведені дані з біографії Русова часів навчання в Харківському, а з 1902 р. у Ляйпцизьському університетах, коли він активно працював над розбудовою РУП. Опинившись за кордоном, Русов всі зусилля направив на роботу в Закордонній групі партії та підтримку рупівських видань „Гасло” і „Праця” [26].

У 2006 р. побачило світ ґрунтовне дослідження Ф.Турченка про життя і політичну діяльність відомого українського діяча М.Міхновського [27]. Хоча роки здобуття ним вищої освіти не припадають на початок ХХ ст. (освіту він здобував на юридичному факультеті Київського університету у 1891 - 1895 рр.), однак значущість цієї постаті для становлення національної політичної системи та його вплив у формуванні політичного світогляду, перш за все, харківського студентства, переоцінити важко. Стоячи біля витоків самостійницької ідеології, він є ініціатором і безпосереднім засновником першої в Наддніпрянщині політичної партії, що висунула гасло самостійності України. У монографії автор піднімає проблему впливу Міхновського на харківське студентство, на основі значної за об’ємом джерельної бази деталізує процес становлення РУП, наголошує на його безпосередній причетності до її утворення, хоча членом партії він ніколи не був. Крім того, Турченко не оминув питання характеристики рупівської молоді, переважно

харківських студентів. Особлива увага в дослідженні приділяється УНП, яка не обійшлася без участі в ній найактивнішої в тогочасному Харкові суспільної групи – студентства місцевих інститутів і університету, яке часто підтримувало та допомагало в роботі і РУП, і УНП.

Продовженням досліджень біографічного напрямку можна вважати дисертації Т.Грачевської та А.Магурчака, присвячені суспільно-політичній, професійній діяльності відомих українських діячів П.Феденка і М.Порша. Кожен із вищезазначених авторів, хоч і не виділяє окремо період здобуття ними вищої освіти, однак відзначає ці роки як час початку активної суспільної і партійної діяльності. Зокрема, Т.Грачевська визначає час проведений П.Феденком у Імператорському історико-філологічному інституті Санкт-Петербургу, як період його становлення в публіцистиці, історичній науці і, головне, знайомство з ідеями соціал-демократії та перетворення на активного члена УСДРП. Подібну оцінку студентських років, але вже для М.Порша, дає А.Магурчак, аргументуючи це величезною його активністю в партійній роботі РУП-УСДРП як лідера, формуванні ідейних та організаційних її основ аж до 1911 р., що співпало з часом закінчення юридичного факультету Київського університету.

Кінець ХХ – початок ХХІ ст. знаменувався появою невеликих за об'ємом (тих, що визначають актуальні напрямки вивчення) [28, 29], а також ґрунтовних досліджень з політичної історії – це роботи Р.Ветрова [30], О.Висоцького [31], І.Михальського [32], А.Павка [33], С.Донченка [34], Л.Могильного [35], О.Сарницького [36]. Більшість сучасних фахівців з партійно-політичної історії України початку ХХ ст. особливо відзначають роботу А.Павка, яка помітно відрізняється масштабністю охоплення фактичного матеріалу із залученням величезного масиву архівних джерел. Звичайно, вищезазначені автори не ставили перед собою завдання окремо дослідити вплив та значення такої соціальної групи як студентство на формування національної партійної системи, але все ж таки ці роботи містять корисний фактичний матеріал.

Серед досліджень останніх років особливу увагу привертають кандидатська дисертація Н.Гончарової „Національно-політичний рух студентської та учнівської молоді в Україні (90-ті роки XIX ст. – лютий 1917 р.)” [37] та В.Белдюгіна „Молодь у контексті боротьби за реалізацію української національної ідеї (друга половина XIX – початок XX ст.)” [38]. У першій одним із завдань є висвітлення участі студіюючої молоді в національно-визвольному русі, в тому числі, й у діяльності українських партій Наддніпрянщини. У другій, автор намагається довести думку про величезний вплив української національної ідеї на радикалізацію українського національного молодіжного руху, переважно студентства, та його перехід від академічних до політичних вимог з відповідною зміною форм і засобів боротьби, які проявлялися, перш за все, в діяльності українських партій, зокрема, з соціал-демократичною ідеологією. Період 1898 - 1920 рр. дисертант визначає як революційно-політичний, характерними особливостями якого в студентському середовищі став перехід від політичних вимог та виступів до практичної революційної боротьби в „конкретних організаційних політико-ідеологічних формах” [38, с.8]. Їх органічно доповнює дисертаційне дослідження Г.Фартучної, присвячене суспільно-політичному рухові студентської молоді Києва у 1900-1917 рр. [39].

На наш погляд, на якісно новий рівень вийшло вивчення політичної історії України початку XX ст. з появою досліджень, присвячених регіональній історії політичних партій Наддніпрянщини. Тут слід відмітити таких науковців, як В.Пальченкова [40], О.Кривобок [41], С.Наумова [42]. У процесі аналізу діяльності партій у регіонах чи окремих губерніях вони лише фрагментарно ілюструють участь студіюючої молоді без особливого акцентування уваги на цьому. В значній кількості випадків вказуються лише прізвища активістів, яких необхідно додатково перевіряти на предмет відношення до того чи іншого вищого навчального закладу. Тим не менше,

нам потрібно враховувати те, що жоден з цих авторів не ставив собі за мету окремо дослідити значення, вплив студентства у визначених процесах.

Отже, аналіз історіографії діяльності студіюючої молоді в українських політичних партіях Наддніпрянщини на початку ХХ ст. показав відсутність комплексних робіт із даної проблеми. З іншого боку, починаючи з першої половини 90-их років, сучасна українська історична наука має цілий ряд робіт, присвячених окремим аспектам партійно-політичної активності вузівської молоді, що дає можливість визначеним нами питанням зайняти важливе місце в системі комплексних досліджень, присвячених молодіжній проблематиці.

Серед перспективних напрямів вивчення питання впливу студіюючої молоді на українські політичні партії Наддніпрянщини на початку ХХ ст. можемо виділити наступні:

1. Створення синтезуючих праць, присвячених аналізу діяльності в студентські роки видатних діячів революційних подій 1917-1920 рр.
2. Значний науковий інтерес становитимуть роботи, присвячені діяльності студентської молоді в структурах національних партій за межами України (Петербург, Москва, Кубань, Дерпт та ін.). Своєрідним продовженням зазначеної проблематики стане застосування компаративістського підходу у вивченні партійної активності українського студентства і вузівської молоді інших країн.
3. Взаємодія в партійній площині студентів-активістів та їх роль у політичних процесах західноукраїнських і підросійських територій.
4. Вивчення регіональних особливостей студентської партійної активності в Наддніпрянській Україні, особливо в діяльності УДП, УРП, УДРП, УНП.
5. Проведення досліджень присвячених пошуку нового методологічного інструментарію, концептуальних підходів, що базуються на межі знань різних наук і дисциплін (історії, політології, соціології, демографії та ін.) у вивченні політичної активності такої специфічної суспільної групи як студентство.

Список використаної літератури

1. Коваленко О. На межі двох віків // 3 минулого: Збірник / Коваленко О. - Варшава, 1939. - Т. 2. – С. 22-54.
2. Коллард Ю. Спогади юнацьких днів: Українська студентська громада в Харкові і Революційна українська партія / Ю. Коллард // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1928. – Т. 102. – С. 226-233, 425-433, 1061-1067.
3. Коллард Ю. Народження українського націоналізму серед харківської студентської молоді / Ю. Коллард // 3 минулого: Збірник. - Варшава, 1939. - Т. 2. - С. 55-69.
4. Иванов А. Е. Университетская политика царского правительства накануне революции 1905-1907 гг. / А. Е. Иванов // Отечественная история. - 1995. – № 6. – С. 93-105.
5. Завадский Н. Г. Студенчество и политические партии в России в 1901-1914 гг. / Завадский Н. Г. - Спб. : Нестор, 1998. – 190 с.
6. Иванов А. Е. Студенчество России конца XIX – начала XX века: социально-историческая судьба / Иванов А. Е. - М. : РОССПЭН, 1999. - 416 с.
7. Иванова А. Е. Студенческая корпорация России конца XIX – начала XX века: опыт культурной и политической самоорганизации / Иванов А. Е. - М. : Новый Хронограф, 2004. - 408 с.
8. Краснов П. В. Департамент полиции МВД и студенческое движение в России в конце XIX – начале XX века.- Автореф. дисс... к.и.н.: 07.00.02. М., 2008. – 23 с.
9. Субтельний О. Україна : історія : навчальний посібник / Субтельний О. – 3-те вид., перероб. і доп. - К. : Либідь, 1993. - 720 с. : іл.
10. Гунчак Т. Україна: перша половина XX століття: Нарис політичної історії. / Гунчак Т. – Київ : Либідь, 1993. - 288 с.
11. Шморгун П. Політичні партії України на початку XX ст.: соціальний склад, чисельність, типологія / П. Шморгун // Наукові праці з питань політичної історії. - К., 1992. - Вип. 172. – С. 14-25.

12. Нарис з історії українського національного руху / Відп. ред. Сарбей В. Г. - К. : Інст. історії НАН України, 1994. - 189 с.
13. Касьянов Г. В. Українська інтелігенція на рубежі ХІХ – ХХ століть: соціально-політичний портрет / Касьянов Г. В. - К. : Либідь, 1993. - 176 с.
14. Рафальський О. А. Межнаціональні революційні зв'язи студентства на Україні (1895-1914 гг.): дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / Рафальський Олег Алексеевич. - К., 1990. - 240 с.
15. Дацюк Т. К. Учащаяся молодежь Украины и политические партии в революции 1905-1907 годов: дис. ... канд. ист. наук : 07.00.01 / Дацюк Тетяна Кузьмівна. - Дніпропетровськ, 1994. - 178 с.
16. Головченко В. І. Витоки і становлення української соціал-демократії (1896 – 1907 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.01 „Історія України” / Головченко В. І. –Х., 1993. - Х., 1993. - 248 с.
17. Головченко В. І. Від «Самостійної України» до Союзу визволення України: нарис з історії української соціал-демократії початку ХХ ст. / Головченко В. І. - Х. : Майдан, 1996 - 190 с.
18. Голобуцький О. Український політичний рух на Наддніпрянщині кінець ХІХ – початок ХХ ст.: Дослідження / Лариса Білик (ред.) / О. Голобуцький, В. Кулик – К. : Смолоскип, 1996. – 124 с.
19. Ульяновський В. І. Дмитро Антонович // Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Ульяновський В. І., Ульяновська С. В. – К. : Либідь, 1993. – С. 505-514.
20. Головенько В. А. Український молодіжний рух у ХХ столітті (історико-політологічний аналіз основних періодів) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політичних наук : спец. 23.00.02 „Політичні інститути та процеси” / Головенько В. А. - К., 1995. - 26 с.
21. Левицька Н. М. Студентство України в кінці ХІХ – на початку ХХ століть : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.01. „Історія України” / Левицька Н. М. - К., 1998. - 16 с.

22. Смоляр Л. Минуле заради майбутнього: Жіночий рух Наддніпрянської України II пол. XIX- поч. XX століття. Сторінки історії / Л. Смоляр. - О. : Астропринт, 1998. - 408с.
23. Солдатенко В. Микола Порш – лідер українських соціал-демократів / В. Солдатенко, Т. Бевз // Історія України. - 1997. - № 44. - С. 4-5.
24. Кульчицький С. В. Володимир Винниченко / Кульчицький С. В., Солдатенко В. Ф. - К. : Видавничий дім «Альтернативи», 2005. – 376 с. - (Серія "Особистість і доба").
25. Діячі Української Центральної Ради : бібліогр. довідник / В. Ф. Верстюк, Т. С. Осташко ; НАН України, Український міжнародний комітет з питань науки і культури. - К. : [б.в.], 1998. - 255 с.
26. Рахно О. Михайло Русов: віхи життя та діяльності (до 130-річчя від дня народження) / О. Рахно // Сіверянський літопис. - 2006. - №4. - С. 120-125.
27. Турченко Ф. Історія України (кінець XVIII- початок XX століття) : підручник для 9 кл. серед. школи / Турченко Ф. Г., Мороко В. М.. - Запоріжжя : Просвіта ; К. : Генеза, 1999. - 423 с.: іл., карти.
28. Димиров Н. Студенты в национально-освободительном движении Украины (конец XIX – начало XX в.) / Димиров Н. // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. - Вип. 12. - 2002. – С. 9-13.
29. Гусев В. До століття заснування Революційної української партії / В. Гусев // Політологічний вісник. - 2001. - Вип. 8. - С. 78-86.
30. Ветров Р. Політичні партії України на початку XX ст. (1900 – 1925 pp.) / Ветров Р. - Дніпродзержинськ, 1997. – 112 с.
31. Висоцький О. Українські соціал-демократи та есери: досвід перемог і поразок / Висоцький О. - К. : Основні цінності, 2004. - 272 с.
32. Михальський І. Джерела з історії українських політичних партій кінця XIX – початку XX ст. / Михальський І. - Луганськ: Альма-Матер, 2003. - 344 с.

33. Павко А. Становлення та діяльність політичних партій в Україні наприкінці XIX – на початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. іст. наук: спец. 07.00.01 „Історія України” / Павко А. - Донецьк, 2001. – 44 с.
34. Донченко С. Ліберальні партії України. 1900 – 1920 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. іст. наук: спец. 07.00.01 „Історія України” / Донченко С. - Дніпропетровськ, 2006. - 40 с.
35. Могильний Л. Українські ліберально-демократичні партії в Російській імперії на початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 „Історія України” / Могильний Л. - К., 2003. – 15 с.
36. Сарнацький О. Царизм та українські політичні партії (1900- 1917 рр.) / Сарнацький О. - Запоріжжя, 2006. – 709 с.
37. Гончарова Н. О. Національно-політичний рух студентської та учнівської молоді в Україні (90-ті роки XIX – лютий 1917 р.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 „Історія України” / Гончарова Н. О. - О., 2006. - 24 с.
38. Бельдюгін В. Молодь у контексті боротьби за реалізацію української національної ідеї (друга половина XIX – початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Бельдюгін Віталій Анатолійович. - Луганськ, 2006. - 194 с.
39. Фартучна Г. В. Студентство міста Києва у суспільно-політичному житті України (1900-1917рр.) [Текст] : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Фартучна Галина Володимирівна ; Кіровогр. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. - К., 2009. - 304 арк.
40. Пальченкова В. Український суспільно-політичний рух у Харкові в кінці XIX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01. „Історія України” / Пальченкова В. - Запоріжжя, 2000. – 21 с.
41. Кривобок О. Нарис історії РУП-УСДРП на Чернігівщині на початку XX ст. – штрихи до політичної історії регіону / О. Кривобок // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – 2005. - Вип. X. - С. 65-82.

42. Наумов С. Регіональні структури українського політичного руху: становлення і діяльність, 90-ті роки XIX ст. – лютий 1917 р. (на матеріалах Лівобережжя) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. іст. наук: спец. 07.00.01 „Історія України” / Наумов С. - Х., 2007. – 36 с.

Чортенко А. Н.

Деятельность студенчества в украинских политических партиях Надднепрянщины в начале XX в. в современной украинский историографии

В статье проанализированы исследования отечественной историографии деятельность студентов в украинских политических партиях Надднепрянщины в период 1900-начало 1917 годов. Определено процессы которые влияют на состояние научной разработки проблемы.

Chortenko A. M.

The activity of students in Ukrainian political parties of Naddnipyrianschina at the beginning of XX century in modern Ukrainian historiography.

The research of activity of students in Ukrainian political parties of Naddnipyrianschina in a period 1900 – beginning of 1917 by modern domestic historiography is analysed in the article. Processes influencing on the state of scientific development of problem are outlined.

Відомості про автора

Чортенко Андрій Миколайович, заступник директора з навчально-виробничої роботи, коледж Сумського національного аграрного університету, пошукач кафедри новітньої історії України Запорізького національного університету